

SOUČASNÝ STAV A PERSPEKTIVY ROZVOJE BULHARSKÉ ARMÁDY

Poté, co svět s zvláště Evropa vstoupily do etapy radikálních, dynamicky se rozvíjejících přeměn v globálním i regionálním měřítku, začal se budovat i zcela nový systém mezinárodních vztahů, zakládajících se na zásadách vzájemné úcty a spolupráce, stejné bezpečnosti, společného zájmu a věrnosti ideálům demokracie za současného budování celoevropských struktur k zajištění bezpečnosti a míru. S těmito událostmi, zejména po

převratných společenských procesech, které se na přelomu 80. a 90. let odehrály v zemích východní Evropy, následovaly zásadní změny ve všech sférách základny i nadstavby těchto nově se rodících demokracií. Zasáhly s velkou důrazností, stejně jako v jiných státech bývalého východního bloku, také do vývoje v Bulharsku.

Tato celková tendence vývoje nalezla zákonitě svůj hmatatelný odraz i ve vojenské oblasti. Byla dosažena mnohá kolektivní dojednání o odzbrojení a dohod směřujících k posílení důvěry a bezpečnosti, jakož i dodatečných dvoustranných podobného charakteru. Celizovaný svět se dal na cestu snižování početních stavů svých vojsk a výzbroje.

Ale i přes to, i když se nyní jakkoli zdá, že již pominulo vážné nebezpečí vzniku nenadálé a velkého konfliktu, existují nadále některé rizikové faktory (nekontrolovatelnost jaderných, chemických a biologických zbraní, nestabilní politická i ekonomická situace v zemích Blízkého východu, ale i v některých východoevropských zemích - především na území bývalé SSSR a na Balkáně).

Bulharská republika přesto, že svou zahraniční politikou dokazuje věrnost zásadám celoevropského procesu a Charty OSN, neuplatňuje územní požadavky, neohrožuje sousední státy a je v zásadě pro mírová řešení všech sporných otázek, musí se vážně zabývat svojí bezpečností. To proto, že leží ve středu pásma oblastí současných nepokojů, kde i celá desetiletí byly regionální problémy, jež jsou nyní řešeny silou, pouze tlumeny, aniž by hledalo jejich trvalé řešení.

I nadále zůstávají tyto nevyřešené etnické a z toho nyní vyplývající i mezistátní problémy na Balkáně trvajícím potenciálním zdrojem napětí, které by mohly, zvláště nyní za určitých podmínek, dále rozšiřovat a vyvolat reálné nebezpečí vzniku vojenského konfliktu velké rozsahu, přesahujícího hranice regionu ozbrojeného boje odehrávajícího se na území bývalé SFRJ, do něhož by následně mohly být zataženy i další suverénní státy, Bulharsko nevyjímaje.

Není proto divu, že ve středu pozornosti vojenskopolitického vedení Bulharské republiky jsou právě otázky národní bezpečnosti, otázky mající vztah bezprostředně k jejímu ozbrojení silám, výstavbě a modernizaci armády. Nejde však v zásadě pouze o ozbrojené složky. Bulharsko zároveň hledá i jiné cesty budování vlastní bezpečnosti. Hlavní z nich spatřuje v aktivní účasti na celoevropském procesu (ve všech jeho strukturách), v rozšiřování a prohlubování spolupráce s členskými zeměmi NATO, provádění vyvážené a rozumné politiky se sousedními státy a samozřejmě v udržování potřebných ozbrojených sil. V tomto smyslu úloha a význam ozbrojených sil Bulharské republiky pro obranu své svrchovanosti územní celistvosti a nedotknutelnosti svých hranic budou i pro příští období zachovány.

Současný stav Bulharské armády

V Bulharské armádě, která je tvořena pozemním vojskem, vojenským letectvem, PVC a vojenským námořnictvem, slouží dnes přibližně 107 000 osob. (Mimo resort Bulharské armády existuje pohraniční vojsko, resp. pohraniční policie - podřízená ministerstvu vnitra železniční vojsko - v podřízenosti ministerstva dopravy a stavební vojsko - v podřízenosti ministerstva stavebnictví.)

Pozemní vojsko (78 600 osob, z toho 33 procenta vojáků z povolání a dělesloužících, 77 procent vojáků vojenské základní služby) je určeno, v součinnosti s ostatními druhy ozbrojených sil, k zabezpečení nedotknutelnosti státní hranice, svrchovanosti a územní celistvosti Bulharské republiky.

Hlavní síly pozemního vojska jsou uskupeny ve třech armádách (1., 2. a 3. armádě), v jejichž složení jsou celkem čtyři motostřelecké divize (2., 3., 7. a 17. msd) a čtyři samostatné tankové brigády (5., 9., 13. a 24. tb). V podřízenosti Velitelství pozemního vojska jsou dále teritoriální výcviková střediska a vojenské školy pozemního vojska.

Ve výzbroji je zařazeno přibližně 2140 tanků (T-34, T-55 a T-72), 2200 bojových obrněných vozidel různých typů (MT-LB, SU-100, BMP-23, BTR-60) a dalších asi 1200 ostatních obrněných transportérů, okolo 2100 dělostřeleckých prostředků (M-46, M-30, 2S1, D-20, BM-21) a další technika.

Vojenské letectvo a PVO (20 000 osob) je tvořeno 10. smíšeným leteckým sborem (3 letecké pluky, jeden průzkumný letecký, jeden protitankový vrtulníkový a jeden vrtulníkový pluk), 1. a 2. divizí PVO (každá po jednom leteckém pluku a jedné samostatné letce), dále spojovacími, radiotechnickými a letištními technickými útvary (jednotkami). Pro přípravu pilotů a ostatního leteckého personálu je určeno střední a vyšší vojenské letecké učiliště se dvěma školními leteckými pluky a jednou samostatnou výcvikovou letkou.

Ve výzbroji vojenského letectva a PVO jsou zavedeny letouny typu MiG-21, -23, -29, SU-22, -25 a vrtulníky typu Mi-2, -8, -17 a bitevní vrtulníky Mi-24.

Vojenské námořnictvo (asi 9000 osob) je tvořeno dvěma flotilami (námořní a Dunajskou). V podřízenosti velitelství vojenského námořnictva je navíc i 18. motostřelecká divize.

Základem služby v ozbrojených silách zůstává i nadále, alespoň prozatím, všeobecná branná povinnost, přičemž délka vojenské základní služby byla zkrácena z 24 na 18 měsíců (posuzuje se další její zkrácení až na 12 měsíců). Byla zavedena alternativní (civilní) vojenská služba. Vojenské povinnosti podléhají muži starší 18 let (vojenská povinnost trvá do 55 let fyzického věku).

Nutnost a východiska reorganizace Bulharské armády

Skutečnost odehrávající se v bývalé SFRJ, ale nejen tam, jen potvrzuje - nebo jinými slovy - si nyní vyžaduje uplatňovat nový přístup při koncipování výstavby bulharských ozbrojených sil a při vypracování nového pojetí jejich použití. Právě proto také při stanovování jejich obsahu a cílů vychází Bulharsko z výsledků a skutečného stavu rozvoje regionálních a dvoustranných vztahů se sousedními zeměmi. Podle nich je totiž možno určovat (na každé období) prioritní pravděpodobná rizika a ohrožení, usměrňovat úsilí obranné politiky státu, jakož i směry budování moderní armády. To se má také mj. odrazit v tom, že jejich organizační struktura bude otevřená v každé etapě vývoje vojenskopolitické situace.

Dosavadní struktura Bulharské armády vycházela z blokové doktríny bývalé organizace Varšavské smlouvy. Byla určena k odražení agrese na jejím jižním křídle (ještě dosud mají některé důležité oblasti vztahující se k zabezpečení obrany sepětí s mnoha zastaralými modely, strukturami a prostředky). Současné rozmístění mnohých jednotek, útvarů a svazků v mnohých posádkách neumožňuje jejich dokonalou přípravu, znesnadňuje řádný výkon služby a ve svém důsledku dokonce snižuje jejich bojovou připravenost, klade současně vysoké nároky na rozpočet, nehledě na mrhání značnými materiálními hodnotami. Všechno toto vyžaduje armádu reformovat.

První kroky směřující k uskutečnění nutných změn v organizaci a výstavbě armády byly zahájeny již v roce 1990. Státní vedení vytyčilo pro oblast vojenství několik naléhavých úkolů, mezi něž patří především:

- úplná depolitizace ozbrojených sil,
- vypracování a přijetí nové doktríny národní bezpečnosti,
- přijetí odpovídajících zákonů vymezujících roli a garantujících postavení armády, včetně odpovídajícího postavení jejich příslušníků ve společnosti.

Nová bulharská doktrína, vyjádřená v r. 1991, vychází ze zcela odlišných cílů oproti původní, a sice z konkrétních vnitřních podmínek a potřeb bulharské společnosti, z ekono-

mických a zahraničně politických změn i procesů evropského rozsahu. Samozřejmě z vojenské situace v balkánském regionu. Po rozpadu Varšavské smlouvy se Bulharsko obdobně jako další bývalé státy VS, nachází v situaci bez vnějších garancí.

Základní principy vojenské doktríny Bulharské republiky vycházejí z demokratické ústavy země a vojenská doktrína sama o sobě má přísně obranný charakter. Svědčí o tom deklarovaný závazek Bulharské republiky, že nikdy nezahájí jako první vojenské akce pro žádnému státu. V tom je také vyjádřena vůle všeho bulharského lidu a je to také v souladu s jeho politickými, ekonomickými, kulturními i dalšími zájmy a historickými tradicemi Bulharska.

Rozhodující význam pro výstavbu bulharských ozbrojených sil má naplňování následujících cílů a respektování zásad obsažených ve strategii, resp. doktríně národní bezpečnosti:

- **Rozumná dostatečnost.** Tato zásada předpokládá udržování minimálně nutného množství, příslušné kvality vojsk a výzbroje, jejichž souhrn představuje sílu schopnou spolehlivě zajistit obranu a uchránit zájmy Bulharska v případě agrese.

- **Rozvoj armády na základě kvalitativních ukazatelů.** Tzn. rozvíjet a budovat Bulharskou armádu tak, aby se snižoval podíl kvantitativních ukazatelů (vysoký počet jednotek, štábů, osob, bojové techniky a zbraňových systémů) a naopak, aby docházelo ke zvyšování bojového potenciálu cestou zavádění moderních, vysoce účinných prostředků, zbraňových systémů, transformací současné organizační struktury do struktury mnohem efektivnější za současné optimalizace řízení na všech úrovních velení vojskům i v systému jejich všestranného zajištění.

- **Udržování bojové připravenosti vojsk na úrovni odpovídající stupni ohrožení.**

- **"Dočasné" respektování dosud zavedeného (smíšeného způsobu doplňování ozbrojených sil).** Během 8 až 10 let má být Bulharská armáda plně profesionální a její početní stavy sníženy na 93 000 až 80 000 osob. Tento proces má proběhnout ve třech etapách. Do roku 1995 obsazení, vedle vojáků z povolání, vybraných funkcí dělesloužícími vojáky (poddůstojníky i příslušníky mužstva) a civilními odborníky, v letech 1995-1998 by měla profesionalizace armády již dosáhnout plánované úrovně 50 procent; do roku 2000 by se mělo přejít výhradně na dobrovolnický systém doplňování armády.

- **Centrální řízení ozbrojených sil a uplatňování nedílné velitelské pravomoci.**

- **Udržení souladu mezi složením a organizací armády, strategickými cíli a úkoly ozbrojených sil.**

- **Respektování zvláštností vedení bojové činnosti v nových podmínkách za současného účelného rozmístování sil a prostředků, včetně rozmístění vojsk.**

- **Dodržování požadavku autonomie a mobility vojenských uskupení.**

- **Rozmístování vojenských kádřů podle jejich pracovních a profesionálních kvalit.**

Průběh reorganizace Bulharské armády je rozvržen do dvou období. V současné a nejbližší době (1992 až 1993) jsou uskutečňovány hlavní strukturální změny u jednotlivých druhů ozbrojených sil. Jde především o přechod od armádní a divizní na sborovou a brigádní organizaci, redislokaci svazků, útvarů (jednotek). Mají být položeny základy k uskutečnění celkové přeměny Bulharské armády na armádu početně menší, ale dostatečně silnou, technicky dobře vyzbrojenou. Jsou vypracovávány potřebné normativní dokumenty.

Ve druhém období (1994-1996) má docházet k dalšímu zdokonalování zavedených struktur, modernizaci výzbroje i k částečnému přechodu na profesionální vojenskou službu (v prvním pořadí u VL a PVO, dále u VN, posléze i u PV).

Základní směry reorganizace Bulharské armády a požadavky na její uskutečnění

Analýza faktorů určujících výstavbu a rozvoj Bulharské armády dává tušit, že v současných, žáních se mezinárodně politických a vojensko-strategických podmínkách se rodí i nové požadavky, které je třeba mít při vytváření plánu realizace Bulharské armády na zřeteli. Ty určují hlavní směr této reorganizace, a to při respektování výsledků dosažených dojednání. Jinými slovy to znamená vybudovat co do počtu sice menší, ale takovou armádu, která se bude značovat vysokými kvalitativními ukazateli majícími příznivý vliv na dosahovanou úroveň bojové připravenosti a její schopnost spolehlivě hájit národní zájmy (územní celistvost a nezávislost Bulharské republiky) za všech podmínek. Smyslem reorganizace armády je naplnit konečný cíl - mít k dispozici ozbrojenou sílu vyznačující se následujícími atributy:

- schopností odrazit případnou agresi kteréhokoli sousedního státu,
- vysokou odolností vlastních vojenských formací a schopností rychlé koncentrace sil prostředků v rozhodujícím prostoru při vytváření potřebně silných uskupení v obraně peracích,
- autonomností jednotlivých uskupení vojsk a každé jednotlivé formace při plnění zadaného úkolu,
- operativností a spolehlivostí celého systému řízení a velení vojskům, včetně trvale spolehlivě fungujícího týlového zabezpečení bojujících vojsk,
- pružností všech struktur armádního organismu, optimálním poměrem mezi bojovými zabezpečujícími vojenskými útvary,
- připraveností k rychlému a snadnému přechodu armády z mírových na válečné struktury,
- efektivní přípravou kádrů, bojové techniky, zásob a všech článků ozbrojených sil v době míru.

Podstata celé reorganizace Bulharské armády se kromě toho opírá i o následující zásady:

● **Opodstatněnost připravovaných a uskutečňovaných změn a jejich zdůvodnění** (to odpovídá skutečnosti, že reorganizace druhů ozbrojených sil je prováděna po hlubokém zhodnocení reálné hrozby pro Bulharsko, ekonomických, finančních a demografických možností a geografických podmínek státu, musí vycházet z předpokladu existujícího potenciálního nebezpečí).

● **Hospodárnost** (formování vysoce efektivních a pružných struktur je nutné uskutečnit s minimálním vynaložením sil, prostředků, zdrojů a co nejúčelněji využitím současného fondu a vybudované infrastruktury).

■ **Sociální účelnost** (reorganizace nesmí vést ke vzniku složitých sociálních problémů nebo sociálního napětí).

● **Časová posloupnost** (reorganizaci vykonávat po etapách).

● **Pružnost a přizpůsobitelnost vytvářených struktur.**

(Musí být adaptabilní, schopné reagovat na změny vojenskopolitických, vojenskotechnických a demografických podmínek. Mají být jednoduché, pokud možno unifikované tak, aby umožňovaly spolehlivé řízení. Musí být přizpůsobeny mnohotvárnosti podmínek k odrazení případné agrese, umožňovat včasné přeskupování vojsk. Uplatnění těchto zásad musí být výrazem správné reakce na narůstání vojenského ohrožení z území kteréhokoli sousedního státu.)

● **Optimalizace kvantitativního složení armády** (cestou profesionalizace a zaváděním nových systémů výzbroje, bojové techniky s kvalitativně novými charakteristikami).

Na území státu budou v podřízenosti Velitelství pozemního vojska postupně zformovány čtyři sborové operační obvody s relativní samostatností. **Základní organizační jednotkou**

vševojskových formací ve sboru bude brigáda. Budovány jsou dva základní typy vševojskových brigád: mechanizované a tankové (obrněné). Ve složení každého sboru bude rovný sborový komplet druhů vojsk a služeb, v jednom ze svazků (v přímé podřízenosti Velitele pozemního vojska) bude prapor "modrých baretů" určený k plnění úkolů vytyčených státním vedením na žádost OSN. Navržené členění pozemního vojska tak bude zabezpečovat:

- v době míru existenci určitého množství vojsk k ochraně státních hranic (a státního území ve všech směrech,
- existenci vojsk s dosaženým vysokým stupněm připravenosti,
- účelné rozmístění vojsk a jejich rychlou mobilizaci s ohledem jak na zdroje lidské, tak materiální i celkové snížení počtu posádek,
- možnost adekvátního snižování početních stavů bulharských ozbrojených sil ; předpokladu, že k obdobným procesům (tj. pokles stupně udržování vojsk v bojové pohotovosti a snižování početního stavu) bude docházet u ozbrojených sil sousedních států.

Hlavní směry v reorganizaci VL a PVO spočívají ve vytváření podmínek pro centralizovanou i decentralizovanou řízení a velení leteckým silám, ve zvyšování jejich technického vybavení a odolnosti, ve vytváření podmínek pro dokonalou koordinaci otázek součinnosti vojenské letecké s protivzdušnou obranou, ale i s pozemním vojskem a vojenským námořnictvem; vytváření jednotného týlu.

Obnova vojenského námořnictva je zaměřena na optimalizaci úderných námořních sil, které by svou kvalitou předčily nebo se alespoň vyrovnaly příslušným komplexům výzbroje sousedních zemí a dále na zlepšování možností protivzdušné obrany námořních sil, optimalizaci všech řídicích článků vojenského námořnictva, na přebudovávání malých bojových plavidel k jiným, především obranným účelům.

Bulharská armáda prochází významnými změnami. Uskutečňované procesy uvnitř armády se, vedle změn v její organizaci a složení, promítají postupně i ve změnách a samotném průběhu vojenské služby (v prohlubování se demokratizaci života, v sociálním a materiálním zabezpečení vojáků), celkovém pojetí přípravy vojsk v jejich skutečné připravenosti.

Podle předpokladu ministerstva obrany a představ vlády Bulharské republiky by měly ozbrojené síly v budoucnu být malou, ale dobře vyzbrojenou, manévru schopnou armádou. Vojenskoadministrativně má být Bulharsko členěno do čtyř vojenských obvodů (okruhů) a hlavní síly armády mají být rozmístěny v centrální části státu. Jejich součástí by se měla stát i pohraniční policie.

Součástí reorganizace Bulharské armády je také budování zcela nového ministerstva obrany, jako politického a vládního orgánu. Ministerstvu obrany jsou v podstatě uloženy dva stěžejní úkoly: rozpracovávat doktrinární otázky, strategii a rozvíjet vojenské vztahy s ostatními armádami, všestranně pečovat o zabezpečení činnosti vojsk. Je tvořeno Kancelářem ministra obrany a třemi bloky: vojensko-politickým (s politicko-bezpečnostní správou a správou pro informace a kulturní vztahy), vojensko administrativním (správa pro právní otázky, dále pro sociální politiku a oddělení administrativní a vojenských soudů), vojensko ekonomický (se správami vojenské ekonomiky, týlu, výzbroje a výstroje). Zcela nezávislé součástí ministerstva obrany mají být: osobní oddělení, finanční správa, úřad vojenského prokurátora, bezpečnostní úřad a inspektorát ozbrojených sil.

Bezprostředním řízením vojsk se bude zabývat výlučně generální štáb, současně bude oprostěn od veškeré politické činnosti. Některé jeho dosavadní součásti se ruší, jiné slučují, anebo se vytvářejí zcela nové. Náčelníkovi generálního štábu jsou podřízeni velitelé jednotlivých druhů ozbrojených sil a náčelníci správ i samostatných oddělení -generálního štábu.

-DS-